

DE CONSTITUTIONNEEL.

NIEUWE 'S GRAVENHAAGSCHE COURANT

No. 54.

Zaterdag 1 December.

1855.

Uitgever: C. H. SUSAN, Jr., te 's Gravenhage.

Hoofd-Correspondenten: M. Schooneveld & Zoon, te Amsterdam.

Brieven franco aan het Bureau: Jan-Hendrikstraat, No. 259, te 's Gravenhage.

Deze Courant verschijnt alle dagen, behalve Zon- en Feestdagen.

Abonnementsprijs voor 3/m. f 4.50, franco per post f 5.50.

Advertentien van 1-6 regels f 1. Voor elken regel meer 15 cents; behalve 35 cents zegelgeld. Aankondigingen van geboorte, huwelijk en overlijden worden geplaatst tegen betaald van f 1, het zegelgeld daaronder begrepen.

De verkiezing te Sneek.

Op aanstaanden Dingsdag, 4 December, moet in het kiesdistrict Sneek plaats hebben de verkiezing voor een lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, ter vervanging van den heer HUGUENIN, die voor deze betrekking bedankt heeft.

Drie kandidaten schijnen, aldaar, elkander de overwinning te betwisten, namelijk de heer Jhr. Mr. P. B. I. VEGELIN VAN CLAERBERGEN, oud-lid der Kamer, kandidaat van de Vereeniging *Concordia*; de heer Mr. I. L. VAN DER BRUGGHEN, president van de arrondissement-regbank te Nijmegen, oud-lid der Kamer, kandidaat van *Nederland en Oranje*, en de heer MARTEN KINGMA, lid van Gedeputeerde Staten van Friesland, kandidaat van de Vereeniging *Grondwet en Orde*.

Wij kunnen de kandidatuur van laatstgenoemde, den heer KINGMA, niet ondersteunen. De Vereeniging *Grondwet en Orde* is een kind van de zuiver Thorbeckiaansche rigting; derhalve moet de kandidaat, dien zij voorstelt, in ons een bestrijder vinden, omdat men als zeker kan stellen, dat zoodanige kandidaat de beginselen in het staatkundige belijdt, welke wij voor Oranje en het Vaderland gevaarlijk achten, gelijk uit onderscheidene onzer vroegere artikelen gebleken is. Bij den weerstand, welchen deze rigting dagelijks meer ondervindt, hopen wij, dat de meerderheid der kiezers in het district Sneek, haar in de Kamer niet zal gaan versterken; maar dat zij juist de handen ineen zal slaan om niet door versnippering van stemmen te bewerken, dat de gemeenschappelijke vijand de overwinning behaalt.

De meerderheid der kiezers, die thans geroepen worden eene gewichtige keuze te doen, ondersteunt, het is zonder twijfel, de kandidatuur van den heer VEGELIN of van den heer VAN DER BRUGGHEN. Er bestaat derhalve vrees, dat, wanneer ieder zich op zijn eigen kandidaat blijft bepalen, eene niet onaanzienlijke minderheid (de Thorbeckianen) van dat verschil in gevoelen partij zal trekken en, daar bij die minderheid voor eenheid van stemming gezorgd zal zijn, welligt de bovenhand behouden. De kiezers, die het met Koning en Vaderland wel meenen, behooren, derhalve, zich goed aan een te sluiten, en na gedaan overleg hunne stem slechts op één en denzelfden kandidaat uit te brengen. Dat toch is, naar ons inzien, het eenige middel, om zich de overwinning verzekerd te zien.

Volgaarne erkennen wij, dat de keuze zeer moeilijk moet vallen tusschen mannen, die beiden evenzeer verdienen als Volksvertegenwoordigers op te treden. De heer VAN DER BRUGGHEN is algemeen bekend als een man van uitstekende verdienste, waaraan, tijdens zijne tegenwoordigheid in de Kamer, zelfs de tegenstanders zijner beginselen de meeste hulde bewezen; maar ook de heer VEGELIN heeft, in zijne vroegere betrekking als lid der Kamer, getoond voor die hooge roeping volkomen berekend te zijn. Beiden dragen met warmte de liefde voor Koning en Vaderland in het harte om; beiden zijn, met handhaving ieder van zijne eigene beginselen, wars van partijgeest en van al de beklagelijke gevolgen daarvan. Moeijelijk derhalve is de keuze, die tusschen beiden zal moeten gedaan worden, wil men niet dat de kandidaat gekozen worde, die voorzeker door de meerderheid niet verlangd wordt. De kiezers worden, juist door de voortreffelijkheid der beide kandidaten, op eene moeilijke proef gesteld, om van hunne zelfstandigheid en van de helderheid van hun oordeel blijk te geven.

Naar onze meening, evenwel, moet, in het gegeven geval, de keuze gevestigd worden op den kandidaat, die de meeste kansen schijnt te bezitten, om het grootste getal stemmen op zich te vereenigen; en behoort, is het eenmaal vastgesteld, in het publiek belang een offer van persoonlijke sympathie te worden gebracht. Nu komt het ons voor, dat de heer VEGELIN VAN CLAERBERGEN de kansen bezit, en zulks om geene andere reden dan die hij, boven den heer VAN DER BRUGGHEN, het voordeel heeft van te zijn een Fries, en derhalve meer al-

gemeen bij de kiezers bekend is. Slechts zeldzaam is het, tot dusver, gelukt, personen, vreemd aan het kiesdistrict, te doen kiezen; de meeste kiezers hechten, niet alleen uit provincialisme, maar ook omdat zij met hun Vertegenwoordiger eene en dezelfde belangen wenschen te deelen, en met hem meer van nabij bekend willen zijn, aan de keuze van een inwoner van hun gewest. Zonder hier te beslissen, wat in dezen goed en aanbevelenswaardig zij, constateren wij slechts het feit; en meenen, op grond daarvan, dat de heer VEGELIN de meeste kans heeft, om gekozen te worden, aanbiedt. Hoe leed het ons dan ook doet, den heer VAN DER BRUGGHEN hier te moeten afvallen, daar wij hem gaarne weder in de rij onzer Vertegenwoordigers eene plaats zagen innemen, raden wij dringend aan, om eendrachtig te stemmen op den heer VEGELIN VAN CLAERBERGEN; want dat schijnt ons toe, wij herhalen het, een afdoend middel te zijn tot wering van den kandidaat eener minderheid, die alleen door de versnippering en verdeeldheid der krachten van de meerderheid, sterk worden kan.

Het waren schoone woorden, die de *Arnhemse Courant* dezer dagen heeft uitgesproken:

„De kracht, de onwederstaanbare kracht der constitutionele partij, ligt in de zuiverheid harer beginselen, en voor haar behoort alle politieke berekening te bestaan in de zorg, om de zuiverheid dier beginselen te handhaven. Geene vermenging, geen afwijken, geen fusie.”

De woorden zijn schoon, maar de toepassing? Verdienstelijk is het, voorzeker, beginselen te hebben; maar de waarde daarvan is dan alleen hoog te schatten, wanneer zij, die de beginselen zeggen te hebben, ze trouw nakomen; wanneer die beginselen niet beschouwd worden als eene vlag, om, onder hare bescherming, juist tot de ondermijning dier beginselen mede te werken.

Wat de *Arnhemse Ct.* zelve betreft: wij zien dagelijks hoe zij hare beginselen toepast. In haar programma van 1 October verklaarde zij „voortdurend in 't oog te blijven houden die betamelijkheid en waardigheid van toon, welke passen aan het gewicht der publieke belangen, waarover zij haar oordeel heeft uit te spreken; en welke in hem, die eene goede en rechtvaardige zaak, door eigen kracht sterk, voorstaat, bovenal mogen worden verlangd.” Dat is een hoofd-beginsel, waarop verklaard werd dat haar geheel bestaan zou zijn gevestigd. Hoe trouw komt zij dat beginsel na! Ieder, die de *Arnh. Ct.* van de laatste dagen gelezen heeft, zal kunnen oordeelen wat „betamelijkheid” en „waardigheid van toon” daarin werd ten toon gespreid. Het beginsel van 1 October strekte, dus, tot eene vlag, om onder hare bescherming juist te ondermijnen wat men, in schoone woorden, zegt voor te staan.

Wij verwonderen ons echter daarover niet. De *Arnhemse Courant*, voorganger van hare partij, toont omtrent dit puut de gehoorzame volgster te zijn van hare lastgevers.

Ziet hijvb. den heer THORBECKE. In 1840 staat hij het beginsel voor, van indirecte verkiezingen door middel van de Provinciale Staten; hij schrijft er over met warmte en met het hem eigen talent. De Provinciale Staten van Zuid-Holland, in hem een verdiger ziende van hun praerogatief en van hun onmiddellijken invloed op de zamenstelling der Vertegenwoordiging, zenden hem naar de Tweede Kamer. Maar hij is er nauwelijks gezeten, of hij draagt, in 1845, eene herziening der Grondwet voor met het stelsel van *registreeksche* verkiezingen! Is men hier het beginsel nagekomen; heeft men het in zijne zuiverheid gehandhaafd; of strekte het veelmeer als vlag, om des te spoediger tot ondermijning van het beginsel te geraken? Een ander voorbeeld.

In 1848 werd de Thorbeckiaansche partij alom gekozen: zij kwam in 1849 aan het Bewind. Een en ander had plaats onder den invloed van het ver-

kondigde beginsel: „bezuiniging”, waarmede men het Volk diets maakte dat er millioenen aan belasting minder zouden te betalen zijn. Doch nauwelijks aan het roer van den Staat, of die partij legt de verklaring af, dat zij zich heeft bedrogen: dat de rij der groote bezuinigingen gesloten is! Kwam men ook hier het beginsel na, handhaafde men het in zijne zuiverheid, veroorloofde men zich geenerlei afwijking?

Tegenover zulke *feiten*, die veelvuldig kunnen worden vermeerderd [en wij wijzen bijv. op ons art. *Incom sequentia*], is het niet genoeg, dat men *schoone woorden* nederschrijve. Het is ook niet voldoende, dat men vragende naar beginselen, in betrek tot de ondermijning van de personen, die zeggen ze voor te staan, gefoelmatig vertrouwen op derzelver naleving kunnen inboezemen.

Van daar dan ook het verschil in houding, tusschen hen, die, meestal het Ministerie welgezind, nochtans, waar hunne overtuiging in strijd komt, openlijk hun gevoelen ontwikkelen, en de Thorbeckiaansche partij, welke met hare eigen beginselen breekt, om oppositie te maken.

Eerstgenpelden zijn eene weldaad voor het Ministerie: zij zijn de oprechte vrienden, die waarschuwen met welwillendheid en bijstaan in het gevaar. Die mannen hebben op zich zelve consistentie en hebben hun *franc-parler*. Ja zij maken opmerkingen; doch deze zijn waarborgen te meer voor hunne welgezindheid jegens eene Regering, met wier hoofdrikting zij overeenstemmen.

De Thorbeckiaansche partij, daarentegen, zij maakt oppositie, overal, waar daartoe slechts de geringste mogelijkheid bestaat. Daartoe offert zij eigen beginselen op; bewaart geen enkel beginsel in zijne oorspronkelijke zuiverheid; en niet zelden zet ze een beginsel voorop, alleen met het doel om het zachtken te ondermijnen.

Buitenland.

HET OOSTERSCH OOBLOGSTOONEEL.

Brieven van het oorlogstooneel deelen eenige bijzonderheden mede, nopens de ontploffing der beide artillerie-parken: een Fransch en een Engelsch. Sebastopol wordt vernield onder de dubbele werking van het moorddadig vuur door de Russen tegen de stad gerigt, en het werk van vernieling, dat de bondgenooten daar ondernomen hebben.

Aan den kant van de Tchernai en de vallei van Radoq waren de troepen voortdurend in beweging, met het oog op een onyverwachten aanval van den kant der Russen.

De berigten uit Battoun en Soukoun-Kale deelen nog niets officieels mede omtrent de overwinning den 7en door Omer-Pacha behaald.

Het blijkt meer en meer dat de Turken, bij het overtrekken van de rivier de Ingour, eene zege behaald hebben en dat de Russische magt daarna eene rugwaartsche beweging heeft gemaakt.

GROOT-BRITTANNJE.

De *Morning Post* deelt mede, dat in de aanstaande zitting van het Parlement de regering geenszins het voorstel zal doen tot nieuwe belastingen, maar dat zij daarentegen het sluiten van eene leening, ten bedrage van 25 miljoen pond sterling, zal voorstellen.

DUITSCHLAND.

De zitting der Badensche Kamers is den 26sten dezer door den prins-regent geopend, die in zijne rede vooral gewaagde van den inwendigen toestand des Groot-hertogdoms en kennis gaf van zijn voorgenomen huwelijk; als ook het land geluk wenschte, dat het brengen van Duitschland op den oorlogsvoet weinig offeringen had gekost; hij kondigde voorts aan, dat er onderhandelingen met den Pauselijken stoel zijn aangeknoopt tot regeling der betrekkingen tusschen de Katholieke kerk en den Staat, terwyl hij hoopte, dat die met een gunstigen uitslag zullen bekroond worden.

FRANKRIJK.

Het regeringsblad bevat het decreet tot sluiting der tentoonstelling op den 30sten November.

De Koning van Sardinie zal Brussel niet bezoeken, maar over Frankrijk naar zijne staten terugkeeren. Z. M. zal op die terugreis incognito te Parijs doorbrengen.

PRUISSEN.

Den 29sten dezer heeft de Koning de vereëngde Kamers in persoon geopend. De zinsneden, betreffende de buitenlandsche politiek van Pruisen, luiden ongeveer als volgt: De strijd tusschen onderscheidene Europese mogendheden is tot mijn diep leedwezen nog niet geëindigd; intusschen is ons vaderland tot dusverre nog een verblijf des vredes. Ik hoop, dat het dit nog verder blijve en dat het mij gelukken zal, de eer en de magt van Pruisen te handhaven, zonder zware offers voor oorlog van het land te vergen. Ik kan er trotsch op, dat geen volk beter tot den oorlog toegerust, meer bereid is zware offers te brengen, wanneer zijne eer of belangen met gevaar bedreigd worden. Mij legt dit vertrouwen bewustzijn den pligt op, onder getrouwe vasthouding aan eens gedane verklaringen, geene verbindtenissen te sluiten, wier gevolgen uit een staat- en krijgskundig oogpunt niet te overzien zijn. In de stelling, welke Pruisen en Oostenrijk ten aanzien van den Duitschen bond, ten gevolge van eenparige besluiten ingenomen hebben, is een sterke waarburg gelegen voor de verdere handhaving van die onafhankelijk houding, die zoo wel vereëngbaar is met opregte welwillendheid en onpartijdige beoordeeling der betrekkingen in alle rigtingen, als bevorderlijk tot het banen van een weg tot een regtvaardigen duurzamen vrede.

Binnenland.

Staten-Generaal.

Tweede Kamer.

ZITTING VAN VRIJDAG, 30 NOVEMBER.

Aan de orde van den dag is de voortzetting der beraadslagingen over hoofdstuk V (Departement van Binnenlandsche Zaken) der Staatsbegroting voor 1856; en wel over de *akademie te Delft*.

De *MIN. VAN BINNENL. ZAKEN* vraagt het woord. In de vorige zitting heeft hij de gronden opgegeven, waarom hij de kosten voor de koninklijke akademie te Delft op de begroting heeft gebragt. Het is hem intusschen gebleken dat er weinig of geen kans bestaat, dat die post door de vergadering zal worden goedgekeurd. Hij heeft mitsdien besloten den post van de begroting weg te laten. Z. Exc. geeft daarvoor de twee volgende redenen op, als 1o. om geene noodeloze discussie verder te doen plaats hebben; en 2o. omdat hij het in het belang der zaak wenschelijk acht.

Het is hem toch gebleken, dat vele leden zich in beginsel met de reorganisatie hebben vereëngd, maar dat zij het over de wijze van uitvoering niet eens zijn. Sommigen meenen dat er eene wet noodig is, anderen zijn het met het beginsel, en weder anderen met de voorgestelde regeling niet eens. Nu zou het kunnen gebeuren, dat de bedoelde post met eene overgroote meerderheid wierd verworpen, zonder dat het zou blijken om welke redenen die afstemming plaats vond. Hij neemt dus het artikel voor de academie terug, zich reserverende om naderhand eene beslissing deswege te nemen.

Ten gevolge dier intrekking, vervallen de artt. 90 en 91, waarbij de kosten voor de akademie waren uitgetrokken.

Alsnu worden de beraadslagingen geopend over het Lager Onderwijs.

De heer *GROEN VAN PRINSTERER* wijst op het hoog gewicht van het onderwerp. Hij zal in geene langdurige discussie treden, om niet beschuldigd te worden van vooruit te loopen op de aanstaande wet nopens het lager onderwijs, of van pogingen aan te wenden om de discussie te rekken. Het onderwerp zijner rede is: het lager schoolwezen in verband tot de godsdienst. Hij stelt voorop dat hij het belang van alle gezindheden in het oog wil houden en dat hij geene bevoorrechtiging wil. Spr. was steeds tegen zijdelingsch protestantsch proselitisme in het onderwijs gekant, maar hij wil ook niet, door het misbruik van het liberalisme, de Protestanten, in wat hun dierbaar is, miskennen.

Zijn doel is om ook in de wet op het onderwijs een middel tot wezenlijke bevrediging te vinden. Wij hebben onlangs gehoord, zegt Spr., dat de wet op de kerkgenootschappen eene bevrediging was op politiek gebied. Spr. is dit niet eens, wél als men zeide: eene bevrediging op het politiegebied. Om te bevredigen was er eene goede wet noodig geweest en zoo zal ook hier alleen eene goede wet op het onderwijs bevrediging tusschen Roomschen en Protestanten kunnen aanbrengen. Hij wenschte nu het hoofdbeginsel te bestrijden, door den Minister in het vorig ontwerp neergelegd. Het Ministerie zal ook moeten erkennen, dat het hier niet geldt een strijd tegen den Minister van Binnenlandsche Zaken alleen, maar ook tegen het Ministerie in het geheel. Spr. gelooft, dat het vraagstuk, of het Christelijk beginsel uit de nationale volksopvoeding geweerd moet worden, het geheele Ministerie betreft. Hij moet vooraf constateren, welk het beginsel des Ministers is, om hem geene verkeerde gevoelens toe te dichten. De Minister heeft dit voor twee jaren bij de behandeling der begroting duidelijk geformuleerd, met te verwijzen naar het algemeen standpunt, waarvan de Regering niet mag afwijken. Weinige maanden daarna heeft de Minister die woorden verduidelijkt, door te zeggen, dat elke poging, om de eene godsdienstige overtuiging boven de andere te bevoorregten, strijdig is met de grondwettige beginselen.

De Minister zal wellicht zeggen, dat zijn stelsel de christelijke algemeene deugden niet uitsluit. Maar Sprekers partij verlangt meer; zij verlangt juist een christelijk beginsel, ook wanneer het ergeris geeft aan Israëliet of Mahomedaan. Alinea 4 van art. 4 van het vorig ontwerp op het onderwijs is in strijd met het beginsel. Het beginsel des ministers is dus: *l'école athée*, of wel eene louter burgerlijke maatschappelijke school, waarbij geene godsdienst, althans geen Christendom, te pas komt. Eh Spr. vraagt of men nu niet moet erkennen, dat dit juist het systeem is van het vorig kabinet. Tegen dat beginsel van het vorig Ministerie

heeft hij zich steeds verzet, en in verband daarmee, zegt hij ook nu aan dit Ministerie: gij breekt met uwe eigene, met de ministeriële partij.

De Min. van Buitenl. Zaken heeft laatstelijk gezegd, dat het zoo geen groot ongeluk zou zijn, als de partijen eenigzins vermengd zouden worden; Spr. antwoordt daarop, dat er niet alleen verscheidenheid is in de politiek, maar dat er ook strijd heerscht in de beginselen. Door eene dooreenmenging der partijen zou men, om eene vlottende meerderheid te behouden, al ligt aan den invloed eener partij ondergeschikt worden. Het zou een groot ongeluk voor het Vaderland zijn, zegt Spr., als er bij het Ministerie en de Kamer geene vastheid en zelfstandigheid ten aanzien der beginselen, als er geen trouw in de handhaving dier beginselen bestond.

En nu herhaalt Spr., hetgeen hij straks gezegd heeft: gij breekt met uwe eigen partij. Er is eene ministeriële partij, gevormd uit onze, en uit de conservatieve rigting. En als dus het Christelijk beginsel uit de volksopvoeding geweerd wordt, dan herhaalt hij zijne woorden: het ministerie breekt met de ministeriële partij. De strekking van zijn geheel betoog, geeft Spr. aldus op: Dit Ministerie is niet bevoegd ter verdediging van zoodanig beginsel als ten deze door haar wordt voorop gezet, want dit beginsel is dat der oppositie. En, indien het dan waar is, gelijk wel eens gezegd wordt, dat de oppositie is de *regerende* partij, dan werd zij ligt het gouvernement.

Het Ministerie, zoo vervolgt hij, in plaats van ook hier het hoofd en de leidsman eener eigene partij te zijn, loopt gevaar van ondergeschikt te worden aan de tegenpartij; en zoo doende, zou de oppositie, met het oog zoowel op dezen als op een anderen belangrijken maatregel in dit jaar genomen, meer verkrijgen, dan toen zij zelf aan het bewind was.

Na deze inleiding splitst Spreker zijne rede in vier punten. Het hoofdbeginsel van het Ministerie is: geen Christendom in de volksopvoeding. Dit beginsel is strijdig 1o. met de Grondwet; 2o. met het nationaal verlangen; 3o. met het monarchaal beginsel, zoo als het hier te lande met de geschiedenis van het Huis van Oranje in verband staat; en 4o. met de roeping van dit kabinet, zoo als die daaraan door den Koning is opgelegd.

Ad 1um. Spr. stelt voorop dat hij geene heerschende Kerk verlangt; hij verlangt geen voorrecht voor eene godsdienst overtuiging, waar de godsdienst niet te pas komt; en waar de godsdienst wél te pas komt, verlangt hij gelijkstelling der protestanten en Katholijken en dat aan de Israëlieten van staatswege ruime ondersteuning worde verleend. Maar Spr. vraagt, of nu deze gelijkstelling der Grondwet berust op een beginsel van uitsluiting van het Christelijk beginsel. Hij vraagt, of de Grondwet is eene nationale verzaking van het Evangelie? Moeten wij, om de Israëlieten te believen (die bovendien door anderen geutiliseerd worden) daarom het beginsel van een Christelijken staat en een Christelijk gouvernement afschaffen? En zoo ja, moet dan door een onchristelijk gouvernement niet meer op de behoeften der Christenen gelet worden? Of zijn wij dan geen Christelijke natie meer?

Nu kent hij wel de uitvlugt, dat op de school de godsdienst en het Christendom niet te pas komen; maar met welk regt, vraagt Spr., voert het Ministerie zulk een beweren, dat in geen tijd noch in eenig land ooit beweerd is geworden? Hij besluit dit gedeelte zijner rede met aan te toonen, dat al wat hij tot dusver gezegd heeft, overeenkomt met het gevoelen der meerderheid in het Voorloopig Verslag over het vorig ontwerp, nopens het onderwijs, uitgedrukt.

Ad 2o. Men heeft het reeds gezien dat het beginsel is tegen den geest van de meerderheid der volksvertegenwoordiging, hetgeen een vermoeden geeft dat het is tegen den geest der Natie. Maar Spr. zal enkele getuigen oproepen buiten den kring der Kamer. Hij doet een beroep op hetgeen verleden jaar in de Vergadering der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen is voorgevallen, en wijst op de menige krachtige stemmen, welke zijn opgegaan tegen de terzijdestelling van het Christendom; op het gevoelen van een landgenoot, die gedurende 25 jaar lang met zulk een goed gevolg als schoolopziener werkzaam is geweest, op den heer van Swinderen; op hetgeen die hoogleeraar in 1848 zeide, toen men vreesde dat een bloot maatschappelijk onderwijs in de bedoeling kon liggen; op een ander geacht landgenoot, met wien Spr. anders niet volkomen overeenstemt, den hoogleeraar Hofstede de Groot; op zinsneden uit sommige dagbladen; met de opmerking vooraf dat het in onze tijden wenschelijk is ook bij de drukpers onderzoek naar zijn en geest der Natie te doen.

Het zijn de zinsneden uit die dagbladen, welke elk eene rigting vertegenwoordigen. Spreker leest nu achtereenvolgens aanbalingen voor uit: *de Wekker, de Fakkel, de Morgenster, de Tijd, de Boekzaal* en het vroeger bestaan hebbende *Nieuw Nederlandsch Schoolblad*. Als al die bladen van verschillende rigting zeggen, dat een beginsel is tegen het nationaal belang, dan is dat wel van eenige beteekenis. Spr. wijst nog nader, tot staving van het onmogelijke van het stelsel des Ministers, op de Natie in hare historische eenzelveheid; op de Natie in haar geheel, vóoral op de minvermogenen, en op de Natie in betrekking tot hetgeen voor eenige dagen door de Regering genoemd is de kleine partij. De Natie in hare historische eenzelveheid.

Een ieder zal het erkennen, dat, als zoodanig, de Natie haar Christelijk kenmerk niet verloochenen kan. Het geldt hier geen gunst, maar een regt der Natie. De Natie heeft regt met naauwgezette inachtneming der Grondwet, naar den eisch der historie, volgens Christelijke rigting bestuurd te worden. De Christelijke opvoeding is een historisch regt, waarop ook niet door gemeen overleg der drie takken van Wetgeving inbreuk mag worden gemaakt. Vooral het minvermogenende deel der Natie, dat van de openbare school gebruik moet maken, heeft dat regt, en hij die standen vindt men dikwijls ten deze het meest onbevangen oordeel.

Spr. schetst den aard der mindere bevolking en haren zin en de behoefte voor godsdienst. Daar, ten platten lande

vooral, verdwijnen die fijne reënances en distincties, welke meer in de hogere sferen der bevolking van inlanders zijn. Spr. doet het gezond verstand en den godsdienst dier mindere bevolking uitkomen. Hij beschouwt ver de Natie in verband met de *kleine partij*. Klein, ja, sommige opzichten. Wij zijn eene politieke partij; omdat wij een eigen beginsel. We zijn klein in getal, maar eigenaardigheid, sedert eene reeks van jaren bestaande kan ons niet betwist worden: dat we onze politieke belangen en politieke beginselen steeds ten offer hebben gebragt; dat niet dingen naar grootheid of waardigheden, en dat onze vóordurende oppositie, niet gerigt tegen ieder Ministerie, maar onder ieder Ministerie, op groote punten steeds geweest was en zal gerigt zijn tegen eene, in Nederland bestaande en misschien nog lang voortlevende, oppermagtige partij. Maar waarin ligt dan onze kracht?

Spr. beantwoordt dit met de aanhaling van een artikel uit een buitenlandsch dagblad na de verkiezingen van 1848, en waarin gezegd werd, dat de partij van de vromen aanzienlijk toeneemt. Die uitdrukking van *de vromen* is niet juist, want daarin is onze partij gekarakteriseerd, als hoorende wij tot diegenen, wier politiek met het geloof en de geschiedenis in verband staat. Onze kracht zit ook daar, dat onze gevoelens weerklink vinden, niet in de driften der Natie, niet bij eene opgewonden menigte, maar in de bewustheid en in het geweten van het Nederlandsche volk. En nu tot het einde van het tweede punt gekomen, vraagt Spr., wat hij nu anders gedaan heeft? an geparaphraseerd hetgeen verleden jaar in het Voorloopig Verslag nopens ontwerp van wet op het onderwijs is gezegd, dat nam. gevoelens van de groote meerderheid was, dat de weglaten van het Christelijk element uit de volksopvoeding in strijd zou zijn met de godsdienstige begrippen der Natie in het algemeen.

Ad 3o. Spr. brengt de kwestie nopens onderwijs en godsdienst ter toetsen aan de historie van de republiek en van het koningschap. Hij doet daarbij o. a. opmerken hoe de Huis van Oranje de soevereiniteit verworven en verdedigd heeft door de liefde van het volk; hoe de leus was: verdediging van het Protestantisme, handhaving der onafhankelijkheid van het Vaderland; hoe de hand gereikt werd aan alle verdrunken, niet alleen Protestanten, maar ook Katholijken; hoe dit lag in den geest van Prins Willem van Oranje, die den religie-vrede of gelijkheid van regten heeft willen bouwen. Hij wijst op de eensgezindheid en de godsdienstigheid der Natie. Van daar het nationale, van daar de afhankelijkheid aan het Huis van Oranje, zoodat 1813 de slotsom was van hetgeen in de volks-historie gerijpt was. Prins Willem I wilde den religie-vrede op christelijk grondslag, en gij, Ministers, wilt *apaisement*, met verzaking van christelijke beginselen. Slaat men nu een bij op de geschiedenis van het Huis van Oranje na 1813, dan is dat onderzoek dubbel belangrijk, omdat sedert dien tijd de kwestie van het onderwijs het Vaderland in spanning hield en nog houdt. Spr. klaagt er over hoe de nieuwere theorien het Christelijk nationaal verlangen van Koning Willem I hebben generaliseerd. Men neme Koning Willem I in 1813 op het Scheveningsche strand, men leze de uitvaardigde stukken en men zal den elfden godsdienstige vaderlandschen toon vinden. Hij wijst op den verdere loop der kwestie van het onderwijs. Hij vraagt, of niet de besluiten in 1825 invloed gehad hebben op de scheuring van het Rijk, en of niet de verdere loop van zaken invloed op de abdicatie heeft gehad.

Spr. staat ook stil bij de regering van Koning Willem II. De eerste zorg van dezen Vorst was de handhaving der onwiskende regten van elke gezindheid. Hij staft dit in het levensverhaal van dien Vorst. En waarop zijn al die pogingen uitgelopen? Op de handhaving der gemeenschoten, met ter zijde stelling der Godsdienst.

De laatste jaren van het leven des Konings hebben geleerd, welken steun men bij de Natie vindt bij de handhaving van dergelijke politiek. Geen gewijzigde regering vorm zal op die hogere belangen van invloed zijn. Oranje zal onder eene republiek sterk, onder monarchie zwak zijn, al naar mate de handhaving en de ontwikkeling van den Christelijken grondslag.

Ad 4. Spreker zal den naam des Konings niet in de debatten mengen. Hij zal alleen zeggen, dat de Koning wil aan het Kabinet heeft kenbaar gemaakt en dan moet het Ministerie dien wil opvolgen. Spr. brengt dit in verband met hetgeen bij de algemeene herraadslagingen over het programma van April gezegd is. Een Minister heeft bij die gelegenheid te kennen gegeven zich omtrent dat programma geen christelijken historischen zin te herinneren doch dit is uwe interpretatie, niet de onze. Hier, zegt Spr., is een opmerkelijk misverstand, hier is een feit voorbijgezien. Er is veel gesproken over het programma van het Kabinet.

De *VOORZITTER* doet den Spr. opmerken dat hij weer in de algemeene politiek treedt, welke reeds bij den aanvang der discussien is ter sprake gebragt. Hij geeft bescheiden in overweging of dit niet achterwege zou kunnen gelaten worden.

De heer *GROEN VAN PRINSTERER* geeft te kennen, dat dit juist met kerk en school in verband staat. Hij zal echter in het kort zeggen, dat er een Koninklijk programma was uitgesproken te Amsterdam en dat de politiek van het Ministerie van dat hooge programma afhankelijk was; en een woord, dat de politiek van het Ministerie en het beginsel, dat het bij het onderwijs wil doen zeevieren, in strijd is met het Koninklijk programma, hetwelk leven aan dit kabinet gaf.

De *MIN. VAN BINNENL. ZAKEN* zal de belangrijkheid der tegenwoordige discussien niet ontkennen. De heer *GROEN* heeft de teederste snaren aangeroerd en de dierbaarste onderwerpen ter sprake gebragt. Die Spreker heeft verlangd het Christelijk beginsel thans in discussie te brengen. Dit beginsel is de *question brûlante* van de wet op het onderwijs. Maar de Minister vraagt, of het goed en raadzaam is zich thans bij deze gelegenheid te verdiepen in dergelijke vraagstukken. Z. Exc. gelooft niet dat dit goed is.

De Spr. is geheel uitgegaan van zijn eigen beginsel;

het christelijk beginsel besproken en gezegd, dat dit grondslag moet zijn der handelingen van dit Ministerie. Z. Exc. wil dit gedeeltelijk toegeven, maar hij wil dat men hier nu meer praktisch moet spreken en moet men vragen, niet wat in de theorie het beste is, maar wat, naar onze staatsinstellingen, door de Regering worden voorgedragen.

De heer Groen zeide tot het Ministerie, dat het ontrouw geworden aan zijne beginselen en dat het homogeen niet het vorig Ministerie. De Minister antwoordt daarop, toen het kabinet oprad, het gezegd heeft, dat het eene getrouwe naleving der Grondwet zou zorgen. In hare handelingen straalt dit voornemen der Regering en zoo is dit ook bij de laatste door haar voorgewet op het onderwijs, terwijl later bij de behandeling der nieuwe wet zal blijken, dat zij de behoefte der niet uit het oog verloren heeft.

De heer Groen vroeg, of de Nederlandsche natie dan geene christelijke natie is. Z. Exc. antwoordt daarop ja en neen, zijn zonder twijfel eene Christelijke natie, zegt de Minister, en naar de geschiedenis en naar de getalsterkte. Maar op het staatkundige eene Christelijke natie is, daarop antwoordt de Minister neen. Dat kan alleen zijn, als het zoo de Grondwet bepaald ware; maar die Grondwet bepaalt niet, dat alle gezindheden gelijke regten hebben en dat allen aanspraak op gelijke bescherming hebben.

Verleden jaar nog kwam in een dagblad der kleine partij den Spr. (den heer Groen) een door een geacht schrijver der eigene rigting, geschreven artikel voor, waarin die schrijver hetzelfde antwoord geeft als de Minister nu aan den heer Groen. Z. Exc. herhaalt het: dat het hier niet de vraag is wat men wenscht, maar wel wat de Grondwet eischt, en deze brengt mede, dat de Regering niet uitsluitend op de christelijke belijders te letten heeft.

Voer het overige meent Z. Exc. ook, dat niemand hier is, die de jeugd geene beginselen van deugd en godsdienst op school zou willen aanbrengen, maar moet het beginsel van vrijheid van bijzonder lager onderwijs, zooals dit naar zijne gezindheid verkiest, is ook terecht bepepen, dat er eene openbare school moet zijn, maar dat dan ook zoo ingerigt moet zijn, dat die open zij voor verschillende gezindheden.

Nu is de taak der Regering, om dat openbaar onderwijs te bevestigen de Grondwet te regelen. Dit punt mag men niet uit het oog verliezen en daardoor vervalt veel van hetgeen de Spr. heeft aangevoerd, hoeveel daarin ook zij, wat de Minister zelf beaamt. Maar het is ook niet denkbaar, dat de opvoeding geheel afgescheiden zij van het onderwijs. God heeft de hebben en zijn naaste liefde toe te dragen, is geene onderwijs, maar opvoeding en daaraan moet en kan de openbare school dienstbaar worden gemaakt. Maar met hetgeen op de Grondwet kan het christelijk onderwijs daaraan dienstbaar gemaakt worden. Dat beginsel, zeide de heer Groen, is strijdig met de roeping van het kabinet en met het programma des konings. Z. Exc. antwoordt, dat het Ministerie nooit iets anders heeft toegezegd, dan dat het de Grondwet getrouw zal eerbiedigen. Alleen het programma van het Ministerie kan dus een punt van onderzoek uitmaken. De vertegenwoordiging heeft het regt om te vragen of het Ministerie daaraan getrouw is gebleven. In dat programma wordt geene enkele toezegging gedaan, dat de Regering van voornemen was, om bij de regeling van het openbaar onderwijs een bepaald christelijk beginsel aan te nemen. Z. Exc. zal den spreker in al zijne verdere ontwikkelingen niet volgen, want dan zou hij nu reeds in een onderzoek moeten treden, dat uitsluitend en eigenaardig bij de aanstaande wet op het onderwijs te pas zal kunnen komen.

De heer GROEN VAN PRINSTERER beantwoordt den Minister merkt daarbij o. a. op, dat de schrijver, waarop de Minister doelde, een van zijne vrienden is, met wien hij niet niet op alle punten eens is, maar hij moet toch opmerken, dat, als die schrijver de stelling heeft uiteengezet, dat, naar de Grondwet, een christelijk onderwijs op de openbare scholen niet doenlijk was, dezelfde schrijver (de heer v. d. Kemp) ook eene brochure geschreven heeft over de onbestaanbaarheid van de Grondwet.

Wat de quaestie zelf betreft, omtrent het hoofdbeginsel, zoo doet de verklaring des Ministers den Spr. leed en hij voorspelt, dat de Regering ten aanzien van deze gewichtige aangelegenheid, het wegnemen van het Christelijk beginsel bij het onderwijs, bij de Natie zal vinden een onbedwingbare tegenstand. Eene vraag, ten slotte, zegt Spr., omtrent de optreding van dit bewind, geldende dit vooral voor de Ministers, die niet tegenwoordig zijn, en hetgeen de Spr. in zijne eerste rede had gezegd, van een hooger programma. De vraag is deze: of de mogelijkheid der vorming van dit Ministerie in April 1853 is ontstaan, alleen omdat men op de personen der Ministers zag, dan wel of men niet veeleer het persoonlijke hunner rigting voorbijzag, door te staren op den Koning.

De heer DE BRAUW zegt, dat de Minister het tegenwoordige punt terecht genoemd heeft de *question brulante*. Spr. meent, dat het zijn nut kan hebben, zijn gevoelen over deze aangelegenheid kenbaar te maken, ook al is de wet op het onderwijs niet aan de orde. Zijn gevoelen is, dat het christelijk beginsel op de lagere school onvermijdelijk noodzakelijk is, omdat de Ned. Natie, wat de Min. er ook van zeggen moge, is eene Christelijke Natie. Het heeft hem bedroefd en leed gedaan, dat de Min. op die vraag geantwoord heeft ja en neen, ja wat betreft het getal, neen het staatkundige.

Hoe, vraagt Spr., zal alleen het getal hier beslissend zijn? Licht er dan niets tusschen beiden? Voorleker: de ontwikkeling der Natie van vroeger en lateren tijd van den tegenwoordigen tijd. Onze Natie is christelijk in merg en been, en geen Minister behoort dit Nederland te ontkennen. En dan moet ook op de andere scholen, waar de kinderen opgevoed worden het onderwijs op christelijke beginselen rusten. Staatkundig, zegt de Minister, zijn wij geene Christelijke Natie. Maar zegt Spr., waar leest men dit in de Grondwet? Als dit waar was, zou het toch in de Grondwet moeten geschreven

staan. Omdat de Grondwet gelijke bescherming aan alle gezindheden geeft, is daarom het Christelijk element verdwenen? Neen, voorwaar, het Christelijk element is hooger, ligt dieper dan in staatkundige voorschriften.

Kunt ge, ten gevolge van grondwettige bepalingen, het onderwijs niet regelen (hetgeen Spr. niet toegeeft), dan moet men komen tot splitsing der scholen; dan bewaart men het christelijk element, en men rigt dan voor de Israëlieten afzonderlijke scholen op. — De christelijke opvoeding, zegt de Minister, zou op de openbare school onmogelijk zijn. — Spr. antwoordt, dat tot heden toe dit echter mogelijk is geweest, al ontkent Spr. de bezwaren niet. Waar is nu de onmogelijkheid uit voortgevloeid? Als, gelijk de Minister erkent, opvoeding niet van onderwijs kan afgescheiden worden, dan is er ook christelijke opvoeding noodig, en die moet gegrond zijn op het christelijk beginsel, het eenige dat nationaal is. Spr. moet dus protesteren en krachtig protesteren tegen het beweren van den Minister, dat de Ned. Natie staatkundig geene Christelijke Natie zou zijn.

De MINISTER acht zich, na de warme rede van den laatsten Spr. verplicht, nog even het woord te voeren. Die Spr. zeide: de Nederlandsche Natie is eene christelijke Natie. Z. Exc. geeft dit toe, en dankt er God voor, maar het geldt hier eene quaestie van staatsregt. Volgens de Grondwet zijn wij geene christelijke Natie. De Grondwet alleen kan bepalen, of de Natie staatkundig tot de eene of andere gezindheid behoort. En ziet men nu artt. 164, 165 en 166 der Grondwet in, dan heeft men het onwedersprekelijk antwoord op de vraag: of wij op het staatkundig gebied eene christelijke natie zijn. — Omtrent de splitsing der openbare scholen, antwoordt de Minister, dat daardoor niet wordt wederlegd, dat, volgens de Grondwet, de Nederlandsche Natie staatkundig geene Christelijke Natie is.

De heer DE BRAUW hervat, dat het juist tegen die uitlegging, tegen dat beweren is, dat hij protest heeft aangeleend en dit andermaal doet. Omdat bij de Grondwet gelijke bescherming aan alle gezindheden gegeven wordt, is het daarom staatkundig onwaar, dat de Nederlandsche natie eene Christelijke natie is? De conclusie van het grondwettig voorschrift is alleen, dat men Christenen niet boven Israëlieten mag stellen; dat er geene voorregten aan eene enkele gezindheid moge worden gegeven, meer niet.

Daarom komt Spr. tegen de stelling des Ministers op: daartegen protesteert hij juist. Die stelling vernietigt de Nederlandsche Natie, en, zegt Spr. ten slotte, en gij zult bewaarheid zien, hetgeen de heer Groen u reeds voorspeld heeft, namelijk, dat gij zult stuiten op eenen onbedwingbaren wederstand bij de Natie, zoodanig dat gij zult zien, dat gij zulk een beginsel zult moeten opgeven.

De algemeene beraadslagingen worden gesloten.

Art. 31 wordt hierop zonder discussie goedgekeurd.

Art. 32 (tractementen en verdere belooningen der hoogleeraren te Leiden enz. f 91,554.60).

De MIN. V. BINN. ZAKEN heeft voorgesteld dezen post met f 2800 te verhoogen, ten einde aan de hoogeschool te Leiden een afzonderlijken leerstoel te vestigen en voor de Nederlandsche taal en letteren en voor de Vaderlandsche geschiedenis.

De heer VAN HOËVELL heeft daarentegen een amendement voorgedragen om den oorspronkelijken post te behouden en dus de voorgestelde verhooging te doen vervallen.

Over dit amend. heeft eene langdurige beraadslaging plaats gehad. De heeren Thorbecke, van Akerlaken, Storm van 's Gravesande, van Nispen en Sloet tot Oldhuis hebben de voorgedragen verhooging bestreden en het amend. ondersteund, terwijl sommigen hunner nadere inlichtingen van den Minister verlangden. De heeren Groen van Prinsterer, van Lennep en van Goltstein hebben daarentegen het amend. bestreden en de voorgedragene verhooging goedgekeurd.

De MIN. VAN BINNENL. ZAKEN heeft te kennen gegeven, dat het hier volstrekt geen beginsel geldt; bijzondere omstandigheden maakten te Leiden eene splitsing van den leerstoel voor Nederlandsche letteren en geschiedenis wenschelijk. Voor het oogenblik was het niet mogelijk die splitsing ook elders te doen plaats hebben. Hij geeft het toe, dat bij de regeling van het hooger onderwijs het getal hoogleeraren zal moeten worden uitgebreid, maar in afwachting daarvan behoort het onderrigt in geschiedenis en letteren niet op den achtergrond geplaatst te worden. De voorgedragen verhooging zal, zoo zij wordt aangenomen, volstrekt geen beginsel uitmaken. Zij zal alleen de gelegenheid aanbieden, om, zoo zich de mogelijkheid daartoe mogt voordoen, een tweeden hoogleeraar voor de bedoelde vakken te Leiden te benoemen, zoodat elk der vakken dan afzonderlijk kan worden gedoceerd.

Bij stemming is het amend. van den heer VAN HOËVELL, om den post onveranderd te behouden en dus de verhooging niet in te willigen, aangenomen met 35 tegen 29 stemmen.

Meerderheid: de heeren van Bosse, Luyben, Dommer van Poldersveldt, van der Veen, Thorbecke, Westerhoff, Sloet tot Oldhuis, Zyker, van Akerlaken, Taets van Amerongen, Nolthenius, van der Poel, van Zuylen, de Poorter, Bots, van Nispen, Hengst, L. D. Storm, Dullert, de Lom de Berg, Kieu, van der Linden, Meeussen, Beens, van Eck, Meijlink, Sander, de Limpens, Storm van 's Gravesande, Reinders, ten Cate, Jespers, van Hoëvell en Anemaet.

Art. 32 wordt daarop, zooals het oorspronkelijk was voorgesteld, aangenomen.

Art. 33. De heer THORBECKE vraagt inlichting nopens hetgeen met het ziekenhuis te Leiden sedert eene vroegere gelegenheid is voorgevallen, waarop door den MIN. VAN BINN. ZAKEN wordt geantwoord, dat de zaak nog steeds hangende is, zoodat hij dienaangaande niet veel bijzonders kan mededeelen.

Art. 33 is daarop goedgekeurd.

Art. 34 wordt zonder discussie goedgekeurd.

Art. 35 (tractementen der hoogleeraren te Utrecht enz.) De heer v. REEDE dringt er op aan, dat een buitengewoon hoogleeraar in de regtsgeleerdheid, die f 1000 geniet, eene bezoldiging erlange, zoodanig als aan andere dergelijke

hoogleeraren aan de overige hoogeschole wordt toegekend, d. i. met f 1600.

De MINISTER erkent ten volle de verdiensten van dien hoogleeraar, die eerst zonder tractement is aangesteld en nu sedert twee jaren f 1000 geniet. Hij geeft echter de verzekering dat bij eene volgende begroting zijn tractement in evenredigheid van anderen zal gebragt worden.

Art. 35 is daarop goedgekeurd.

Artt. 36-39, aangenomen zonder discussie.

Artt. 90 en 91 (academie te Delft) vervallen (zie het begin der zitting.)

Artt. 92-95. Goedgekeurd zonder discussie.

Nu volgt het amendement van den heer van Hoëvell, om een nieuw art. 95a vast te stellen, tot tijdelijke te gemoet koming aan onderwijzers en onderwijzeressen bij de lagere scholen f 15,000.

De heer VAN HOËVELL licht dat amend. toe. Hij wenscht de verdeling van het bedrag geheel aan den Minister over te laten. Zijn doel is geenszins om de wet op het lager onderwijs vooruit te loopen. Zijn oogmerk is alleen, om, bij de bestaande omstandigheden, tijdelijk te gemoet te komen aan de behoefte van een stand, die tegenwoordig zoo zwaar gedrukt wordt.

De heer DIRKS vestigt de aandacht op de wijze van verdeling van die tegemoetkoming.

De heer ZYLKER ondersteunt het amend. Hij wil den Minister in de gelegenheid stellen, om tijdelijk in de dringende behoeften van den onderwijzersstand te voorzien.

De heer THORBECKE vraagt aan den voorsteller inlichtingen en kan zich met het amend., zoo als het daar ligt, niet vereenigen.

De heer SCHIMMELPENNINCK v. D. OIJE acht het zeer wenschelijk in de behoefte der onderwijzers te voorzien, maar wil ook hier geene verandering brengen in den toestand van het onderwijs, in afwachting van de nadere wettelijke regeling van dit onderwerp. Uit de aanneming van dit amend. zou de Minister, bij de verdeling van den post, in de grootste moeilijkheden geraken. Zulk een halve maatregel baat niet, hij verklaart zich dus tegen het amend.

De heer VAN BOSSE is van hetzelfde gevoelen. Hij heeft zich ook voor het eerste amend. van den heer van Hoëvell verklaard, omdat hij dergelijke beginselen niet ter loops bij de begroting wil uitmaken. Daarom is hij ook nu tegen dit amend. Dezelfde omstandigheden, die men voor de te gemoetkoming der onderwijzers bijbrengt, zouden ook voor de mindere ambtenaren kunnen gelden.

Daarna hebben nog het woord gevoerd de heeren van Nispen, van Zuylen, Sloet tot Oldhuis, Groen van Prinsterer, van der Veen, Blaupot ten Cate, van Lijnden, de Min. van Binnenl. Zaken, van Hoëvell, Thorbecke en Elout van Soeterwoude. Hoewel de Minister zich niet tegen het amend. als creditpost verklaarde, werd het amend. echter verworpen met 37 tegen 28 stemmen, en art. 95 onveranderd aangenomen.

Art. 96 wordt vervolgens zonder discussie goedgekeurd, waarmede de geheele afdeling onderwijs is afgekoopen.

De zitting is daarna gescheiden tot morgen: alsdan is aan de orde de VIIIste afdeling (kunsten en wetenschappen).

Bij Koninklijke boodschap van 24 Nov. jl., is aan de Tweede Kamer ingezonden een wetsontwerp, houdende wijziging van art. 15 der wet van 5 Maart 1852, tot regeling der zaken van de voormalige wees- en momboir-kamers.

Het art. zal alnu luiden als volgt:

„De schadevergoeding, aan de leden der Algemeene Commissie van liquidatie toe te kennen, wordt door Ons geregeld, en het bedrag daarvan, even als de overige kosten van beheer, welke niet, volgens art. 7 dezer wet, ten laste der afzonderlijke weeskamers komen, uit de vruchten der voorhanden goederen gekwet.

„In deze kosten deelen echter niet de vruchten van die goederen, waarvan geen beheer aan de Wees- en Momboir-kamers was opgedragen.

„Elke andere inhouding, waaraan de uitkeeringen aan derden ten behoeve van de Wees- en Momboir-kamers zijn onderworpen geweest, wordt afgeschaft.

Daarbij is bepaald, dat dit art. toepasselijk zal wezen op het beheer, sedert 1 Oct. 1852 gevoerd.

Blijkens het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer over het wetsontwerp tot aanvulling der wet van 1822, omtrent de belasting op de binnenlandsche bieren en azijnen, was men vrij algemeen van gevoelen, dat dit voorstel niet zoo laat aan het onderzoek der Kamer had behooren onderworpen te worden.

Terwijl sommige leden het tegenwoordig voorstel slechts wilden zien vastgesteld als eene tijdelijke wet voor een of twee jaren, opdat inmiddels eene geheel nieuwe wet, op dit stuk worde ontworpen, waren er zelfs eenige leden, die den acijns op de bieren en azijnen geheel wilden zien afgeschaft. Over dit laatste gevoelen worden, in het Verslag, de beschouwingen van voor- en tegenstanders medegedeeld, zonder dat men daaromtrent tot eenige conclusie is gekomen. Over het algemeen werd voorts erkend, dat het aangeboden ontwerp een meer vrijgevigen tint had, en dat het, met uitzondering van art. 14, niet onaannemelijk scheen.

De motie van orde, gister gedaan door de heeren Groen, van Hoëvell en Thorbecke, en door de Tweede Kamer der Staten-Generaal met 45 tegen 15 stemmen aangenomen, luidt, zooals zij in den loop der discussie is gewijzigd, aldus:

„De Kamer van oordeel, dat, ook met het doel, om de Emancipatie der slaven voor te bereiden en te bespoedigen, onmiddellijke verbetering der Reglementen wenschelijk is, gaat over tot de orde van den dag.

Omtrent de verschillende wetsontwerpen houdende bekrachtiging van provinciale belastingen, is het eindverslag, door de Tweede Kamer uitgebragt, waarin niets voorkomt dat, uit hoofde van overwegende belangrijkheid, verdient bijzonder te worden vermeld.

Z. M. heeft aan den heer Mr. T. W. baron van Zuylen van Nivelt eervol ontslag verleend als ontvanger der domeinen te Sas van Gent...

Z. M. de Koning, heeft gisteren ten een ure in een bijzonder gehoor ontvangen Z. D. H. den hertog Gustav van Saxe-Weimar Eisenach...

De audientie van den Minister van Binnenlandsche Zaken zal op Zaterdag den 1 December aanstaande geen plaats hebben.

Van denzelfden steeds goed onderrigten kant, waaruit wij onlangs eenige details der nieuwe wet op de militie ontvingen, vernemen wij, dat die project-wet nog steeds bij den Raad van State zich bevindt...

(Amst. Cl.)

Wij ontvangen het bericht, dat bij den Hoogen Raad der Nederlanden eene aanklagt wordt aangebragt, wegens overtreding der wet op de personele belasting...

(Amst. Cl.)

In de Algemeene Vergadering der Commissie van Weldadigheid, op den 15den Sept. II. onder voorzitterschap van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden...

Nervolgens werden, op voorstel van Z. K. H. den Voorzitter, tot leden der Commissie van Weldadigheid benoemd de heeren W. K. van Gennep en Mr. M. H. Godefroi...

Op den 20sten Oct. II. heeft vervolgens de Commissie van Toezicht hare eerste vergadering gehouden; in die vergadering is tot voorzitter gekozen de heer Mr. J. K. baron van Goltstein...

Laatste Woensdag avond hield het departement 's Gravenhage: tot Nut van 't Algemeen, eene vergadering, welke onder anderen ten doel had de uitreiking van ereblijken wegens edelmoedige daden...

Naar men verneemt, is gisteren alhier de officiële mededeeling ontvangen bij de commissie voor de wereldtentoonstelling te Parijs, van de bekroonings voor de toegezonden voorwerpen...

Gisteren avond heeft er weder eene lezing plaats gehad, die van wege de hier gevestigde afdeling van Christelijk Hulpbetoon door verschillende predikanten voor minvermogende Protestanten gehouden zullen worden...

Men verneemt, dat de heer Diepenheim, referendaris bij het ministerie van koloniën, den nieuwen gouverneur-generaal, den heer Pahud, naar Oost-Indië zal vergezellen.

De heer Diepenheim zou tot bijzonder secretaris van den gouverneur-generaal benoemd zijn.

Amsterdam, 25 Nov. Gisteren had alhier eene vaderlandsche feestviering plaats van de arbeidende klasse. De laatste paal zou worden geslagen voor de fundering van het gedenkteeken aan den volksgeest van Nederland in 1830-31...

Op het terrein teruggekomen, terwijl de Dam bezaaid was met menschen, werd de held van den dag (de versierde paal) onder het aanheffen van de Vaderlandsche liederen op de plek zijner destinatie met den noodigen nadruk in den grond gewerkt.

Hierop plaatsten zij zich aan den disch met brood en vleesch in de werkloots, waarbij zij ontvingen de man een halve flesch wijn. De eerste toast gold de gezondheid van den Koning en den Burgemeester...

Bij den afloop van het feest was er geen overtoegen woord gehoord, geen glas gebroken.

(Amst. Cl.)

28 Nov. In den gemeenteraad alhier is eergister vastgesteld, dat er eene leening voor de stad zal worden gesloten van hoogstens 3 millioen à 4 pCt. Er is tevens bepaald, dat er een adres zal gezonden worden aan het hooger bestuur...

Lejden, 27 Nov. Gisteren werd den hoogleeraar Mr. J. Bake alhier eene zilveren vaas met inscriptie ten geschenke aangeboden door een 140tal zijner voormalige discipelen, als zijnde het de dag, waarop hij, veertig jaar geleden, het hoogleeraarsambt aan de Leidse Hogeschool aanvaardde...

Delft, 29 Nov. Eergisteren zijn tot leden der Kamer van koophandel en fabrieken alhier verkozen de heeren H. Hartogh Heijs, A. Perk Jz. en H. Klein van Willigen. Den 28 dezer was deze stad voor het eerst door gas verlicht...

Utrecht, 28 Nov. Sedert 1813 hebben Utrechts inwoners, die hunne vrijheid en onafhankelijkheid boven alles waarden, heden de nationale vlag met vreugde doen ontrollen, eene vlag, die zij jaren lang hadden moeten verbergen...

Arnhem, 29 Nov. Naar men verneemt zijn heden door eene commissie van wege het rijk, waaronder de heer van Rooij, hoofd-inspecteur der in- en uitgaande regten en accijnzen, de gebouwen aan het Rijn-spoorweg-station te Zevenaar...

(Arnh. Cl.)

Vlissingen, 29 Nov. Gisteren werden alhier op het raadhuis twee zilveren medailles uitgereikt aan de kwartiermeesters van het Nederl. Vliss. loodswezen J. Struick en A. Kuyl...

Geertruidenberg, 28 Nov. Eene zaak, welke in deze stad en omstreken veel opspraak verwekt, is, dat dezer dagen alhier zekere juffrouw R. is overleden, welke haar gansche vermogen, hetwelk op eene ton gouds wordt begroot, bij testament aan eene oude dienstmeid heeft vermaakt.

Eindhoven, 26 Nov. Heden heeft de deurwaarder den Eerw. heer rektor V. M. c. s. gedagvaard om te verschijnen op den 11en December a. s. voor het Prov. gerechtshof van 's Bosch...

(de Tijd)

Breda, 28 Nov. Men verneemt, dat het afgeloopen examen van onderofficieren uit het leger ter verkrijging van den rang van 2de luitenanten vrij gunstigen uitslag heeft opgeleverd...

Heden is van wege de stedelijke regering eene brood-

bakkerij alhier opengesteld, hetgeen wij voor de behoefte klasse eene jaarlijk uitsluitende isrigting noemen, doch wanneer het geteyerde brood van zoodanige kwaliteit als het heden was...

Maastricht, 27 Nov. De heer Mr. F. Carneli, oud lid der Tweede Kamer en laatstelijk lid der Gedeep. Staten van Limburg, ridder der orde van den Nederl. Leeuw, den 23sten dezer te Glain, in België, overleden.

Meppel, 28 Nov. Omtrent den jongeling te Hoogerwaard, waarvan wij reeds melding hebben gemaakt, die door een der persoon met voorbedachten rade van het leven zou hebben ontnomen...

Groningen, 26 Nov. Wij ontvangen het bericht van een gebeurtenis, die deze dagen in deze provincie heeft plaats gehad, en die de droevigste gevolgen had kunnen hebben. Een knaap, die zich in school tegen den ondermeester had verzet...

Publieke Vermakelijheden.

Kon. Fr. Schouwv., Zaterdag, 1 December 6 1/2 ure. LES HUGUENOTS, grand opéra en cinq actes.

Prijs-Courant der Effecten.

Table with columns for location (e.g., NEDERL., Dito), date (1844, 1845), and various financial values and percentages.